

Підготували Дмитро СЕНЕЙКО,
Сергій ПАЛАМАРЧУК

Кілька історичних зауважень

Апостольський Екзархат для католиків візантійського обряду було утворено на соборі, скликаному митрополитом Андреем Шептицьким 28-31 травня 1917 року в Петрограді (сьогодні Санкт-Петербург). Папа Венедикт XV підтвердив правосильність дій Глави УГКЦ й затвердив призначеного 1 березня 1921 року екзарха протопресвітера Леоніда Фьодорова, котрому надано єпископську владу і підпорядковано всі єпархії в межах Російської держави, за винятком українських і білоруських єпархій. Тогочасний уряд Росії визнав рішення Собору.

Одним з основних завдань Російської Католицької Церкви Візантійського Обряду (РКЦВО) було порозуміння з Російською Православною Церквою, яка саме тоді звільнилася від державного контролю. Екзарх Леонід Фьодоров підтримував контакт із патріархом Тихоном, спілкувався з іншими православними єрархами, прагнучи зближення із російським духовенством і поширення адекватного сприймання греко-католиків у Росії. З ініціативи східних католиків у великих містах Росії не раз організовувалися спільні православно-католицькі єкуменічні з'їзди, де влаштовувалися численні бесіди й диспути. З початку існування РКЦВО їй матеріально сприяла Римо-Католицька Церква, яка також допомагала в утворенні церковних структур російських католиків візантійського обряду в Москві, Санкт-Петербурзі та інших містах. У 1922-1923 р., унаслідок відкритого переслідування з боку атеїстичної держави, діяльність Католицької Церкви було заборонено, духовенство та мирян репресовано, а церковне майно конфісковано. В лютому 1922 року всі католицькі храми як латинського, так і візантійського обряду було закрито, а незабаром заарештовано всіх представників церковної єрархії та проводу РКЦВО. Згодом, у 1931 р., ув'язнено віце-екзарха Сергія Соловійова, призначеного на це служіння в 1926 році. Масові допити й тортури вплинули на його фізичне та психічне здоров'я, і до кінця свого життя (помер у 1941 р.) Соловійов перебував на примусовому лікуванні в Казані.

Однак Церква продовжувала діяти у підпіллі. У 1932 р. до РКЦВО приєднався архієпископ Російської Православної Церкви Варфоломей Ремов. У 1933 році церковна влада в Римі визнала і потвердила його в сані архієпископа Сергієвського. На квартирі владики Варфоломея відбувались зустрічі за участю «уцілілого» духовенства, на яких обговорювалось питання про укладання унії з Римом з метою подолання занепаду церковного життя. У лютому 1935 р. архієпископа Варфоломея заарештовано, а через кілька місяців розстріляно за підтримання зв'язків із Ватиканом.

З 1935 р., після смерті екзарха Леоніда Фьодорова, РКЦВО залишилася без проводу. Наступним екзархом обрано ігумена українських монахів-студитів блаженного Климентія Шептицького. Його призначив митрополит Андрей Шептицький аж 9 жовтня 1939 року. Враховуючи воєнні обставини, здійснення екзархом своїх обов'язків було обмеженим – його діяльність зводилася лише до теоретичної і підготовчої роботи, а саме: аналізу релігійного стану в СРСР загалом, аналізу церковно-канонічного і державно-правового стану Православної Церкви, розгляду проблем несвободи внутрішнього особистого

життя та нищення церковних установ у СРСР, проблеми церковних розколів, обговорювання рівня релігійної освіченості народу і можливості його катехизації, вивчення перспективи церковної єдності; окрім того, проводився збір відомостей про мучеників та ісповідників віри. В 1941 р. було точніше визначено географічне окреслення екзархату – це етнографічна Росія, Фінляндія та Сибір, а в 1942 році пропонувалося розділити один екзархат на два: Російський та Сибірський. У цей період на територію СРСР з місіонерськими цілями скеровано віце-екзарха Віктора Новікова, котрого незабаром заарештували. А сам екзарх Климентій Шептицький помер 1 травня 1951 року в ув'язненні у Володимирській тюрмі (сумнозвісний «Владимирский централ»). Таким чином, посада екзарха на той час залишилася вакантною.

Діяльність РКЦВО продовжилася в середовищі російської еміграції. 21 грудня 1958 року було висвячено на католицького єпископа і призначено апостольським екзархом для Росії Андрія Каткова, проте його юрисдикція, фактично, розповсюджувалася лише на російську діаспору.

Сучасний стан

Відродження РКЦВО відбувалося вслід за легалізацією католицьких структур в Росії. У Сибірі, завдяки старанням римо-католицького єпископа й ординарія в Новосибірську Йосифа Верта, було засновано декілька католицьких громад візантійського обряду. Але ще з 1992 р. римо-католицький священник І. Свідницький служив для віруючих греко-католиків, депортованих із Галичини.

У 2002-2003 рр. число українських греко-католицьких священників в Сибірі поповнилось двома отцями: Іваном Легою та Іваном Ковбою, випускниками Дрогобицької Духовної Семінарії. З їхнім приїздом діяльність нашої Церкви в цьому далекому регіоні розвинулась: з'явилися нові греко-католицькі громади (зокрема в м. Нижневартовську), будуються храми попри різномірні перешкоди. Отці часто приїжджають в Україну, де мають зустрічі з єпископами, священниками та семінаристами. Особливо часто відбуваються зустрічі з семінаристами, під час яких ці священники розповідають про «сибірську» дійсність нашої Церкви, а також запрошують до майбутнього служіння в цьому регіоні.

На сьогоднішній час в Росії існує не одна греко-католицька громада. Російська Католицька Церква Візантійського Обряду має таку структуру. Вся територія Російської Федерації охоплена так званним ординаріатом для католиків візантійського обряду. Його очолює ординарій (20 грудня 2004 року папа Іван Павло II призначив на цю посаду римо-католицького єпископа Йосифа Верта (Joseph Werth), котрий також став головою Конференції католицьких єпископів Російської Федерації). Ординаріят поділяється на округи (в РФ їх чотири), кожен з яких очолений координатором. Кожен з них підпорядкований ординарію, а він – Конгрегації Східних Церков у Ватикані.

Перший округ російського ординаріату співпадає з територією римо-католицької архієпархії Божої Матері в Москві. Координатором є протоєрей Андрій Удовенко. До складу цього округу входять парохії Москви, Санкт-Петербургу та інші. Наприклад, в Москві діють декілька приходів. Перший з них був заснований священником Андрієм Удовенком, котрий раніше служив в РПЦ МП, це парохія свв. ап. Петра і Андрія (її офіційно визнано 16 березня 2000 року). Другий – парохія св. ап. Филипа – створена в 1995 р., і до весни 2002 р. її настоятелем був італійський священник о. С. Капріо. І ще одна громада – це парохія на честь свящмуч. Ігнатія Богоносця. Також при римо-католицькій

каплиці св. Ольги княгині Київської діє греко-католицька спільнота. Окрім того, в Москві діє згромадження католиків візантійського обряду «Родина св. Лазаря», яке займається популяризацією інформації про різні форми узалежнення (алкогольне, наркотичне, сексуальне тощо), воно одержало формальне визнання у 2006 році. В Санкт-Петербурзі існує спільнота свв. Рівноапостольних Кирила і Методія, а в м. Обінську (Калужька обл.) – парохія св. Климента Папи Римського.

Другий округ складається з громад, які розташовані на території римо-католицької Преображенської єпархії в Новосибірську. Координатором є протоєрей Іван Лега (дрогобичанин, випускник Дрогобицької Духовної Семінарії). На території цього округу діють парохії таких міст і населених пунктів, як Копейськ, Мегіон, Нижневартовськ, Новокузнецьк, Новосибірськ, Омськ, Прокоп'ївськ, Радужний, Саргатське, Сургут. Також існують спільноти в Томську, Терент'ївському, Ясній Полянці, Майському, Кутоново, Челябінську.

Третій округ відповідає території римо-католицької єпархії св. Климента в м. Саратові. Координатором є священник Олександр Самойлов, а четвертий округ – це територія, яку займає римо-католицька єпархія св. Йосифа в Іркутську. Координатором є о. Микола Туркот. (На жаль, відомостей про спільноти двох останніх округів не вдалося розшукати – авт.)

Окрім того, в РФ знаходяться жіночі згромадження богосвяченого життя, а саме: Конгрегація сестер святого Йосифа Обручника Пресвятої Діви Марії (м. Прокоп'ївськ) та Сестри служебниці Господа і Діви Марії з Матару (м. Омськ).

(Висловлюємо непевність щодо повноти переліку парохій і спільнот – авт.)

З недавнього минулого

16 лютого 2007 року в м. Новосибірську відбулась зустріч католицьких священників візантійського обряду Російської Федерації. На ній обговорювались і вирішувались питання душпастирської опіки католиків візантійського обряду в Росії, на території якої на той час для українських та російських греко-католиків душпастирствовало 18 священників. Участь у ній взяли: представник Синоду єпископів Української Греко-Католицької Церкви екзарх Донецько-Харківський владика Степан (Меньок), апостольський делегат для греко-католиків Казахстану і Середньої Азії о. Василь Говера, віце-ректор Папського східного інституту і декан факультету східного канонічного права отець Кирило Василь та представник Відділу зовнішніх церковних зв'язків Російської Православної Церкви п. Олексій Долгов. Було створено комісії, які повинні покращити справу душпастирства сімей, молоді, мирян, допомагати розвитку міжхристиянських і міжрелігійних стосунків, покращити евангелізацію і катехизацію у парохіях. Наголошувалось на потребі окремої церковної структури для католиків візантійського обряду.

До речі...

У 2009 р. виповнюється 92 років від часу заснування екзархату для католиків візантійського обряду в Росії.

за матеріалами офіційного інтернет-сайту Російської Католицької Церкви Візантійського Обряду:
rkcvvo.ru

Д. Сенейко, С. Паламарчук. Російська Католицька Церква Візантійського Обряду // Слово № 3-4 (37) (2008-2009) с. 12-13